04/02/2023

Έθιμα του Τριωδίου

/ Παράδοση

Λαογραφικά, οι Απόκριες, όπως παντού, είναι και στην Ελλάδα περίοδος ευθυμίας και διασκεδάσεων. Η ατμόσφαιρα αυτή αποτελεί ένα μείγμα προχριστιανικών μυστηριακών τελετών και της προσμονής της χριστιανικής Μεγάλης Σαρακοστής. Το ψυχολογικό, αλλά και θρησκευτικό υπόβαθρο σχετίζεται με μια επερχόμενη περίοδο συστολής και άσκησης.

του Ηλία Λιαμή – Συμβούλου Ενότητας Πολιτισμού

Πριν μπει στο πέλαγος της Μεγάλης Σαρακοστής ο χριστιανός, που θα νηστέψει και θα πενθήσει επτά ολόκληρες εβδομάδες -ούτε γάμοι ούτε χοροί και πανηγύρια γίνονται, ούτε φορούν κοσμήματα οι γυναίκες στο διάστημα αυτό-αισθάνεται την ανάγκη να διασκεδάσει, να κάνει κάθε είδους τρέλα.

Τα τύμπανα π.χ. στην Ύδρα, η αποκριά μπαίνει με τα ταμπούρλα. Στις γειτονιές γίνεται ένας μεγάλος αλαλαγμός.

Στη Λάστα της Γορτυνίας ένας φώναζε δυνατά ότι πλησιάζουν οι Απόκριες και «Όποιος δεν έχει θρεφτάρι, να αγοράσει».

Γιατί αποκριά θα πει φαγοπότι και πρώτη φροντίδα πρέπει να είναι η προμήθεια του σφαχτού. Κάθε σπίτι τώρα πρέπει να ματώσει, δηλαδή κάτι να σφάξει. Σφάζουν κυρίως γουρούνι και σε πολλούς τόπους, όπως στην Πελοπόννησο, εξετάζουν τα

σπλάχνα του (σπλήνα, χολή, καρδιά) και βγάζουν από αυτά μαντεύματα για το μέλλον.

Το Τριώδιο διαρκεί τρεις εβδομάδες.

Η πρώτη εβδομάδα, όταν αρχίζουν και σφάζουν τους χοίρους που έχουν και τρέφουν για το σκοπό αυτό, λέγεται προφωνή ή προφωνέσιμη, επειδή, όπως είπαμε, σε παλιότερα χρόνια, κάποιος από ένα μέρος ψηλό προφωνούσε, δηλαδή διαλαλούσε ότι αρχίζουν οι απόκριες. Βυζαντινή παροιμία λέγει:

«προφωνούμαι σοι, πτωχέ, το σακίν σου πώλησον, την εορτήν διάβασον»,

δηλαδή παραγγέλλει στον φτωχό να εξοικονομήσει τα απαιτούμενα χρήματα, πουλώντας στην ανάγκη το σακάκι του, για να περάσει και αυτός τη γιορτή. Μία όμως νεότερη παροιμία, ναξιακή, συνιστά κάτι απλούστερο:

«προφωνεύγω σε, φτωχέ, κι αν δεν έχεις ν΄ αγοράσεις, κλέψε».

Οπωσδήποτε δηλαδή πρέπει και ο πιο φτωχός να κάνει Αποκριά, να φάει κρέας. Η εβδομάδα αυτή λέγεται και αμολητή ή απολυτή, επειδή τότε απολύονται οι ψυχές των απεθαμένων και βγαίνουν στον απάνω κόσμο.

Η δεύτερη εβδομάδα λέγεται κρεατινή ή ολόκριγια, επειδή τότε δεν κρατούν Τετάρτη και Παρασκευή. Λέγεται και Άρτσι Μπούρτσι γιατί, όπως και οι Αρμένιοι, τρώνε ότι νά ΄ναι.

Τέλος η τρίτη εβδομάδα λέγεται τυρινή, επειδή τότε το κύριο καρύκευμα των φαγητών είναι το τυρί. Λέγεται και μακαρόνια γιατί τότε τρώνε πολύ τα μακαρόνια.

Από την ημέρα του Αγίου Αντωνίου, όταν περίπου αρχίζει το Τριώδιο, θα αρχίζουν να μαζεύονται οι γειτόνισσες να κάνουν τις βεγγέρες. Μαζεύονται τα βράδια σε ένα σπίτι και παίζουν διάφορα παιχνίδια, όπως την κολοκυθιά, την μπερλίνα, τα τυφλό πανί, το άλογο, την παπαδιά. Εκεί λένε και αινίγματα και λογοπαίγνια.

Αλλά η αρχή του Τριωδίου γίνεται κυρίως αισθητή την Πέμπτη της κρεατινής, τη λεγόμενη τσικνοπέφτη. Είναι η μέρα που καθένας, και ο πιο φτωχός, θα τσικνίσει στη γωνιά του, όπως λένε. Κάτι θα ψήσεις στη φωτιά και η τσίκνα από το ψημένο κρέας, χοιρινό ή άλλο, θα μοσχοβολήσει τον αέρα.

Εκείνο το βράδυ, όπως και το Σάββατο βράδυ και την Κυριακή της κρεατινής, οι συγγενείς τρώγουν όλοι μαζί. Κάθε οικογένεια ή μαγειρεύει σπίτι της και έπειτα πηγαίνουν όλοι οι συγγενείς και τρώγουν μαζί στο ίδιο σπίτι, ή μαγειρεύουν σε ένα σπίτι όλοι. Άμα φύγουν και πιούν, γίνονται μασκαράδες, χορεύουν και τραγουδούν. Και σαν μία οικογένεια, μαστόροι και καλφάδες διασκεδάζουν με τον ίδιο τρόπο την τσικνοπέφτη στην Ήπειρο. Στο τραπέζι μάλιστα, που οι μαστόροι, την ημέρα αυτή, κάνουν στους μαθητές του, μαστόροι και μαθητές θεωρούνται ίσοι.

Τα έθιμα της Αποκριάς, που πολλές φορές θεωρούνται αντίθετα με το χριστιανικό πνεύμα -και είναι-, πέρα από την λαογραφική τους διάσταση, πρέπει να θεωρηθούν και υπό το πρίσμα μιας ψυχολογικής διάστασης. Η λαϊκή σοφία αλλά και η διακριτική χριστιανική στάση, έχουν από αιώνες εντοπίσει την ανάγκη του ανθρώπου να εκτονώσει πτυχές της προσωπικότητάς του, οι οποίες, αν μείνουν ανεπεξέργαστες, κρυφές και απωθημένες, κινδυνεύουν να αλλοιώσουν τον σαρακοστιανό πνευματικό αγώνα που επίκειται. Η εκτόνωση των ημερών αυτών παίζουν το ρόλο ενός ατελούς καθαρμού ευτελών παθών, σαφώς υποδεέστερου μιας πνευματικής καθάρσεως, χρήσιμου όμως ως ένα σημείο για ανάδυση από το υποσυνείδητο και για ανάλογη αντιμετώπιση.

Δεν πρέπει όμως κανείς να παραθεωρήσει και την κοινωνική διάσταση. Η αλλαγή ρολών μέσω της μεταμφίεσης, που θα δούμε σε επόμενο σημείωμα μας, η εξομοίωση των, ταξικά, διαφορετικών προσώπων, η ενίσχυση των δεσμών της οικογένειας, στενότερης και ευρύτερης, μόνο γλυκιά νοσταλγία μπορούν να φέρουν σε εποχές σαν τη δική μας, με τον ατομισμό και την αποξένωση ως τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους.

Όσο για την αναμονή της Αποκριάς στις μέρες μας, ώστε να μας δοθεί η ευκαιρία, δήθεν να ξεφαντώσουμε και να διασκεδάσουμε αχαλίνωτα, μόνο ειρωνικό μειδίαμα μπορούν να επιφέρουν, αν αναλογιστούμε πως η κραιπάλη αποτελεί πλέον ... έθιμο ετήσιας διαρκείας. Όσο για το μέτρο, του οποίου και μόνον η επίκληση του αποτελεί πλέον... κοινωνικό αμάρτημα, ας ρίχνουμε που και που μία ματιά στις συνέπειες της απουσίας του και ας μακαρίζουμε κάποιες παλαιότερες γενιές, που, και σε περιόδους ξεφαντώματος, ήξεραν το «ως εδώ και μη παρέκει».

Επιγραμματικά, το θέμα του μέτρου, δεν είναι υπόθεση κανόνων και διατάξεων. Το μυστικό κρύβεται εκεί που το έθεσε ο Γέροντας Σωφρόνιος: Στην έντονη και αδιάλειπτοι στροφή της ψυχής προς τον Χριστό. Όσο ο άνθρωπος χριστοποιείται, μαθαίνει τα όρια που χωρίζουν την χαρά από την αμαρτία, δηλαδή την αλλοτρίωση, τον εκφυλισμό και την βαθιά λύπη, που καμιά αποκριάτικη μάσκα δεν μπορεί να κρύψει.

Πηγή:www.pemptousia.gr